

PRIKAZ

ETNOLOGIJA BLISKOGA

Poetika i politika suvremenih terenskih istraživanja

Ur. Jasna Čapo Žmegač, Valentina Gulin Zrnić, Goran Pavel Šantek, Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Naklada Jesenski i Turk, 2006., 337 str.

Upotrijebivši kovanicu "etnologija bliskoga" prema naslovu teksta francuskoga afrikanista Marca Augea *Bliski drugi*, u kojemu se govori o istraživanju prostorno *udaljenih drugih* i prostorno *bliskih drugih*, skupina hrvatskih etnologa je, uz gošću iz inozemstva, napisala tekstove o terenskom etnološkom istraživanju i uobličila ih u knjigu.

Riječ je o osobnim iskustvima istraživača koji analiziraju terensko istraživanje od izbora terena za istraživanje do vraćanja istraživanima.

Nakon uvoda o "poetici i politici suvremenih terenskih istraživanja" slijedi tekst Gorana Pavea Šanteka "Etnografski realizam i uloga etnologa religije", u kojemu autor raspravlja o različitim suvremenim koncepcijama terenskog istraživanja i reprezentacije etnografske građe. Posebno se osvrće na ulogu *insajderstva* kao načina istraživanja, njegovim pozitivnim i negativnim stranama, istraživačeva vlastitog tekstualnog razotkrivanja i relativiziranja realnosti, i one na samome terenu i u tekstu kao istraživačevu finalnom proizvodu.

Valentina Gulin Zrnić napisala je tekst "Domaće, vlastito i osobno: autokulturna defamilijarizacija". Autorica profesionalnu konstrukciju terena gradi u prostoru i vremenu svojega (neprofesionalnog) svakodnevnog života, podrazumijevajući da je teren isto što i vlastiti dom. Smatra da osobno i vlastito postaju odnosi iz perspektive istraživača: i u odnosu na osobno iskustvo i vlastito društvo i kulturu, a istraživač je do te mjere involviran u teren da kontinuirano mora kontrolirati trenutak kad više zaista *nije* na terenu.

Sanja Puljar D'Alessio u tekstu "Dom, teren i nešto treće: O etnografiji televizijskih gledateljstava" razmatra interpretativne prakse gledateljskih tumačenja televizijskih tekstova kao utjelovljenja lokalizacije televizijskim medijem posredovanih globalnih značenja. Istraživala je na dvama geografski udaljenim lokalitetima (čak štoviše, u dvjema različitim državama). No, kako je i sama upućena na oba, teren joj je bio i neka vrsta prikrivene autobiografije, tako da tekst nudi viziju lokalne i globalne razine.

Iva Pleše se u tekstu "Jesam li bila na terenu? O etnografiji elektroničkog dopisivanja" bavi propitivanjem fizičkog utemeljenja terena i pitanjem odnosa sa subjektima istraživanja. Smještava ih u kontekst jedne internetske teme: elektroničke pošte. Svoje istraživanje opisuje kao odmak od uobičajena etnološkoga terenskog rada i

okretanje društvenim umjesto fizičkim prostorima, te kao iznimno snažno vezivanje konkretnih ljudi na konkretnim mjestima.

Kirsti Mathiesen i Nevena Škrbić Alempijević koautorice su teksta "Kako 'misliti u hod' na proslavi Dana mladosti. Fenomenološki pristup Kumrovcu". Riječ je o promišljanju terenskoga istraživanja proslave Dana mladosti u Kumrovcu, točnije o istraživanju društvenog sjećanja izraženog komemorativnim obilježavanjem nekadašnjeg jugoslavenskog praznika kojim se evocira socijalistički imaginarij. Uz to su se istraživali stavovi sudionika prema nedavnoj prošlosti. Opisano je istraživanje dvadesetoro istraživača iz Zagreba i Bergena (Norveška), metodologija koju je ova skupina primijenila, te njihova istraživačka iskustva i dileme.

Tvrtko Zebec u tekstu "Etnokoreolog na terenu: Kontinuitet istraživanja i dileme primjene" piše na primjeru krčkih tanaca o procesu kontinuiranoga istraživanja terena, analize građe međusobnim dopunjavanjem i povezivanjem emske i etske te dijakronijske i sinkronijske perspektive. Obrazlaže što je to komunikativna kompetencija, otkrivanje dubljih društvenih struktura, filozofija i simbolika proučavanih otočnih zajednica. Osvješčuje višestruki identitet istraživača. Naglašuje aktivno djelovanje stručnjaka u primjeni te raspravlja o odgovornostima s kojima se i sam suočio u primjeni.

Iva Niemčić napisala je tekst "Iskustva s terenskog istraživanja ili od terena do teksta i natrag", u kojem opisuje svoja iskustva u istraživanju korčulanske moreške, s posebnim akcentom na marginalnu skupinu *bule*, čime je zapravo napravila etnografski rad iz isključivo ženske perspektive. Autorica raspravlja i o tome kako pristupiti pisanju teksta koji je naručila lokalna zajednica.

Jasna Čapo Žmegač tekstem "Etnolog i njegove publike: O restituciji etnografskih istraživanja" razmatra pozicioniranost istraživača i posljedice koje etnološki proizvodi (članci i knjige) mogu imati za istraživane, za autoričin odnos s njima, te za samu autoricu. Sve je to napisala na temelju osobnoga iskustva istraživanja integracije Hrvata prisilno preseljenih u Hrvatsku iz Srbije na početku devedesetih godina dvadesetoga stoljeća. Riječ je i o etičkim dvojabama, konkretnim odlukama istraživačice, suočava se s pitanjima restitucije svojih radova i mnogostrukih, možebitnih konfliktnih odgovornosti etnologa-autora.

Ivan Lozica "Tekstom o terenu" razmatra opreku mišljenja i terena u svjetlu humanističke interdisciplinarnosti. Od definiranja terena, znanstvene paradigme spoznajnoga doprinosa čina definiranja, jer se temelji na Aristotelovu učenju da stvari posjeduju esenciju – autor skicira povijesni razvoj dijalektike i raščlanjuje posljedice priznavanja prostorno-vremenskog kontinuuma te prihvaćanja dijalektičkoga kretanja kao principa zbilje na razumijevanje odnosa subjekt-objekt. Razmatra opreku teorija-praksa, zaključujući tekst konstatacijom o nerazdvoživosti teorije i terena.

Ova izvanredna knjiga upućuje na isto tako izvanrednu ozbiljnost kojom su autori pristupili pisanju ovih tekstova: kao suvremeni istraživači uvažili su i kontaktirali stoljetno iskustvo hrvatske etnologije, pokazujući koliko je zapravo komplementarna (ne i nužno identična) s iskustvom svjetske znanosti, a ono im je isto tako poznato.

Kompetentno i zanimljivo, sa "strašću posvećenih" prema *bliskima drugima*, pridružili su se tako u hrvatskoj etnologiji "nevelikom broju tekstova koji refleksivno metodološki i epistemološki problematiziraju terenski rad".

Jadranka Grbić